

Asia: VN/8058/2023

Luonnos ympäristöministeriön asetukseksi yhteentoimivassa tietomallimuodossa laadittujen kaavojen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta

Huomiot asetuksen pykälistä

Huomionne asetusluonnoksen 1 §:stä ja liitteistä 1-3.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto näkee rakenteellisesti yhtenäisen ja valtakunnallisesti määritellyn tietomallin mukaisen kaavoituksen lähtökohtaisesti hyvänä ja positiivisena asiana. Tietomalliin pohjautuvalla kaavoituksella on monia hyötyjä, ja aineiston yhtenäisyyden parantuessa monet prosessit tehostuvat. Tämän takia maakuntaliitot ovat oma-aloitteisesti aloittaneet kaavatietomallin yhtenäistämistyön (ns. HAME-tietomalli) jo vuonna 2015, jonka tulokset ovat olleet viime vuosina näkyvissä mm. yhtenäisinä maakuntakaavakoosteina.

Ihmisluettavuutta ei saa kuitenkaan alistaa koneluettavuudelle. Kaavan ulkoasuun ei saa tehdä selkeyttä ja informatiivisuutta heikentäviä ratkaisuja koneluettavuuden tai yhtenäisyyden tavoittelun nimissä. Lisäksi on erityisen tärkeää huomioida, että kaavoitus ja suunnittelu on elävää ja tapahtuu ajassa, joten ei voida lukittautua tiukasti määritelyihin ja hankaliin prosesseihin, koska muutostarpeita ja muokattavuutta tarvitaan. Tietomallin joustamattomuus ei saa olla este maakuntakaavaprosessin etenemisessä tai rajoittaa suunnittelua.

Eryyisesti liitteisiin 1 ja 2 tarpeen tehdä täydennyksiä ennen asetuksen voimaantuloa. Esimerkiksi kaavamääräyslaji ”Muu” tarvitaan, jotta mahdolliset kaavan kaavamääräykset, joita ei nykyisillä Kaavamääräyslaji tai Kaavamääräyksen lisätiedon laji -koodistoilla voida toteuttaa, eivät estä kaavaprosessin etenemistä tai kaavan voimaantuloa.

Myös hallintamalliprosessi vaatisi tarkentamista ja avaamista, koska nyt ei ole tiedossa kuinka puuttuvien tai uusien tarpeellisten merkintöjen kohdalla tulisi toimia, mitä se vaatii ja kuinka kauan se kestää.

Huomionne asetusluonnoksen 2 §:ssä esitettyyn vaatimukseen siitä, että kaavassa on noudatettava liitteen 4 mukaista vakiomuotoista kaavamääräyksen ja kaavakohteen esitystapaa ja kaavamääräyksen otsikointia.

Uudistuksessa tavoiteltavalla koneluettavuudella ei ole mitään tekemistä kaavan esitystavan kanssa ja onkin kyseenalaista, että kaavojen yhtenäistä esitystapaa ollaan säätämässä asetuksella, joka on mahdollisimman jäykkä ja joustamaton instrumentti jatkuvasti muutoksessa olevan ja tulevaisuuden maankäyttöä yhteensovittavan kaavoituksen ohjaamiseen.

Maakuntaliittojen yhteisessä HAME-työssä (vuodesta 2015 alkaen) hyväksi havaittu joustava toimintatapa on mahdollistanut maakuntakaavojen yhtenäisen esitystavan lisäksi alueiden omiin tarpeisiin soveltuvat esitystavat. Tämä toimintatapa tulee ottaa pohjaksi tukemaan kaavojen yhtenäistä esitystapaa sekä kunkin maakunnan tai kunnan alueellisia tarpeita kaavan esitystavasta.

Kaavojen rakenteellisen tietomallin mukaisen yhtenäisyyden tulee olla riittävä lähtökohta kaavojen yhdenmukaisuudelle. Yhdenmukainen, yhdessä sovittu ja joustavasti muokattava esitystapa voi olla olemassa, mutta kaavan yhdenmukaisesta esitystavasta ei tule säätää asetuksella. Yhteinen visualisointi voidaan tuottaa tietomallista, mutta ei tule asettaa vaatimusta siitä, että vain yksi ja ainoa tapa olisi mahdollinen.

Asetusluonnoksen 2 § on ristiriidassa tällä hetkellä rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä annettujen esitysten ja ohjeiden kanssa, jossa rakennetun ympäristön tietojärjestelmään tulisi toimittaa koneluettavan tietomallimuotoisen kaava-aineiston lisäksi GeoTIFF -muotoinen kuva esim. maakuntavaltuustossa maakunnan omalla esitystavalla hyväksytystä maakuntakaavasta.

Huomionne liitteessä 4 esitettyihin kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystapoihin.

Kaavakohteiden esitystapaa ei tule säädellä asetuksella. Kaavakartassa tulisi aina tavoitella mahdollisimman selkeää ja ihmiselle helppolukuista ilmiä. Tähän päästään, kun huolehditaan eri symbolien mahdollisimman suuresta kontrastista suhteessa toisiin kaavamerkintöihin. Tällöin on oltava mahdollisuus käyttää laajaa väripalettia, erilaisia rasteritäyttöjä, viivan paksuuksia, viivatyylejä ja erilaisia pistesymboleja.

Liitteestä 4 puuttuu lukuisia jo nykyisissä maakuntakaavoissa osoitettuja merkintöjä. Lisäksi asetusluonnoksesta tai sen liitteistä ei selkeästi tule ilmi, ja ne ovat ristiriidassa sen suhteen, että voidaanko esitystapoja käyttää ristiin eri kaavatasoilla (esim. liitteen 4 yleiskaavan esitystapoja maakuntakaavoissa).

On erittäin kyseenalaista, miksi laajassa sidosryhmäyhteistyössä maakuntakaavoituksen asiantuntijoiden kanssa laadittua Maakuntakaavan kaavamääräyskokoelma -hankkeen tuloksia ei ole

huomioitu lainkaan asetusluonnoksessa tai sen liitteissä. Kyseisen hankkeen työssä huomioitiin erityisesti vuodesta 2015 lähtien HAME-tietomallin kehitystyössä luodut maakuntakaavan esitystavat.

Asetuksessa tulee ehdottomasti huomioida HAME-työssä kehitetyt esitystavat maakuntakaavoille, koska tässä työssä maakuntakaavoittajat ovat luoneet toimivan ja kaikkien hyväksynnän saaneen prosessin, johon ollaan tyytyväisiä. Tämäkään työ ei ollut nopea eikä helppo, joten saatujen tulosten huomioimatta jättäminen on erittäin valitettavaa.

Huomionne liitteessä 4 esitettyihin kaavamääräyskoodien yhdistelmiin ja kaavamääräyksen muodostamisen periaatteisiin liittyen.

Muodostamisperiaate on hyvä, mutta sen käyttökelpoisuus edellyttää sitä, että mahdollisimman monet yhdistelmät vastaavat erilaisiin tarpeisiin ja tilanteisiin ja, että nämä on huomioitu sekä tietokantamallissa että esitystavoissa.

Liitteiden 1 ja 2 koodistot mahdollistavat lukemattomien eri kaavamääräysyhdistelmien muodostamisen, mutta esitystapa (liite 4) näyttäisi rajoittavan näiden yhdistelmien käyttöä mm. maakuntakaavoituksessa. Nykyinen asetusluonnos ja sen liitteet herättävätkin kysymyksen, rajoittaako liitteessä 4 määritelty esitystavat monipuolisen Kaavamääräyslaji sekä Kaavamääräyslajin lisätieto (liitteet 1 ja 2) koodistojen hyödyntämisen. Esimerkki: Onko mahdollista valita Kaavamääräyslajiksi koodi Taajamatoimintojen alue sekä Kaavamääräyksen lisätiedon lajiksi koodi Reservialue, kun tällaiselle kaavamääräysyhdistelmälle ei ole määritelty liitteessä 4 esitystapaa maakuntakaavalle? Sama huomio koskee monia muitakin merkintöjä.

Yleiset huomionne liitteestä 4.

Merkintöjen yhtenäistä esitystapaa ei tule säätää asetuksella. Liitteen 4 esitystavat ja asetusluonnoksen 2 § ovat ristiriidassa asetusluonnoksen 1 §:n ja siihen liittyvien liitteiden 1 ja 2 kanssa.

Liitteen 4 esitystavat antavat suppeat mahdollisuudet kehittää maakuntakaavan kaavamääräyksiä, ja ne soveltuvat huonosti maakuntakaavan strategisiin kaavamääräyksiin. Esitystapoja tulee olla mahdollista muuttaa nopeasti suunnittelun tarpeisiin joustavalla tavalla asetuksen voimaantulon jälkeen. Yleispiirteisimpänä kaavamuotona maakuntakaavassa on mukana paljon strategisuutta, joten vähintäänkin maakuntakaavat tulisi jättää visualisointiasetuksen ulkopuolelle. Visualisointi voi olla ohjeellinen tai opasmuotoinen, mutta sitovana se rajoittaa liikaa maakuntakaavoitusta.

Yleiset huomiot luonnoksesta ympäristöministeriön asetukseksi yhteen toimivassa tietomallimuodossa laadittavien kaavojen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta.

Yleiset huomionne asetuksesta

Yleiset huomionne luonnoksesta ympäristöministeriön asetukseksi yhteentoimivassa tietomallimuodossa laadittavien kaavojen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta.

--

Muut huomiot

Muut mahdolliset huomionne.

Asetuksessa ei ole riittäväällä tavalla huomioitu laadukasta suunnittelua, johon kuuluvat myös alueelliset tarpeet mm. erilaisille kaavamääräyksille ja niiden esitystavoille. Jo esimerkiksi maakuntakaavojen erilaiset mittakaavat aiheuttavat haasteita visualisoinneille, joita ei yhdellä ja tiukasti määritellyllä tavalla voida välttämättä toteuttaa.

Asetuksen valmistelussa on noudatettu huonoa etenemisjärjestystä, jossa ensin annetaan asetus ja tämän jälkeen vasta testataan rakennetun ympäristön tietojärjestelmää ja esitystapojen toimivuutta eri kaavatasoilla. Asetusta ei tule hyväksyä ennen kuin siinä säädettyjä esitystapoja on testattu käytännössä.

Ei ole myöskään selvää, onko asetuksessa huomioitu kansalliseen turvallisuuteen liittyvien kriittiseen infrastruktuuriin liittyviin merkintöjen esittämiseen mahdollisesti liittyviä rajoitteita.

Mahonen Sirpa

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto - Viinikka Heikki, maankäyttöasiantuntija,
alueidenkäyttö- yksikkö